

Upprepningen av våldsgallupen 1973

Delrapport över förändringar som inträtt i våldssituationen
från år 1970 till år 1973

Av forskare, pol. kand. KAUKO AROMAA, Helsingfors

1. *Inledning*

I december 1970 utfördes på Kriminologiska Forskningsinstitutet i samarbete med Finska Gallup AB en utredning av att falla offer för våld sett ur genomsnittsmedborgarens synvinkel. Undersökningen upprepades sedermera, med bistånd av Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi, i Danmark (september 1971), i Norge (december 1971) och i Sverige (november 1972). En koncentrerad jämförelse mellan resultaten av undersökningarna i de olika länderna har publicerats i *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 1973 p. 85 ff (P. Wolf) och i *Scandinavian Studies in Criminology*, Vol. 5 (Hauge & Wolf 1974).

I augusti 1973 tillsatte Finlands regering ett ministerutskott för att utreda bl. a. frågor i anslutning till allmän ordning och trygghet. Ministerutskottet sörjde på initiativ av Kriminologiska Forskningsinstitutet för finansieringen av upprepningen av denna våldsgallup. Den ursprungliga rapporten har överlämnats åt ministerutskottet den 8.2.1974. Denna artikel är en något korrigerad och kompletterad översättning av den ursprungliga rapporten.

I enlighet med de nu utförda våldsundersökningarnas exempel skulle det vara skäl att börja fortlöpande tidsserier. Uppgörandet av dylika rutinmässiga upprepningar skulle uppenbarligen ankomma närmast på statistikmyndigheterna.

Som en fortsättning på denna första delrapport om upprepningen av våldsgallupen är det meningen att publicera en rapport, där man ger sig in på en granskning av sådana specialfrågor, som inte har varit möjlig inom ramen för denna allmänna översikt.

2. *Rapportens avsikt*

I denna forskningsrapport jämföres vissa grundresultat ur två riksomfattande gallupundersökningar rörande frågan om att falla offer för våld. Den första utfördes år 1970 (i december) och den andra 1973 (i november och december). Resultaten av 1970 års intervjuer har rapporterats i många sammanhang (Aromaa 1971, 1972, 1974 a och 1974 b; Wolf 1973).

Med stöd av jämförelser försöker man beskriva sådana förändringar som inträtt i våldssituationen i Finland under den undersökta tre års perioden och som går att mäta med hjälp av Gallup-metoden.

3. *Material*

Vardera av de Gallup-undersökningar som nu granskas utfördes i samband med Finska Gallup AB:s marknadsundersökningsintervjuer. Vardera gången hade man med följande frågor av samma innehåll:

1. (Till alla) Man diskuterar ofta våldsbrottsligheten. På detta kort har beskrivits en del uttryck för våldsamhet. Har ni under de senaste två åren råkat ut för en situation, där någon för er bekant eller obekant person mot er har uppträtt på något av de sätt som beskrivs på detta kort? (OM FLERA NÄMNS, FRÅGAS) Vilken av dessa händelser inträffade senast?

	har inträffat	inträffade senast
Hot om våld	1	1
Försök att hindra förelsefrihet	2	2
Skuffade eller stötte till	3	3
Slog, men slaget ej synliga spår	4	4
Slog med blåmärken som påföljd	5	5
Förorsakade sår eller kroppsskada, som ej krävde läkarvård	6	6
Förorsakade skada, som krävde läkarvård	7	7
Övrigt, vad?	8	8
Har ej råkat ut för sådana händelser	—	—

2. (OM DEN TILLFRÅGADE RÅKAT I OVANNÄMNDNA SITUATIONER UNDER DE TVÅ SENASTE ÅREN) När inträffade denna senaste händelse?

År 19... i (månad)

a. Vid vilket klockslag? kl

b. Var inträffade denna händelse? I stad eller på landsbygden? (OM I STAD) I vilken stad?

- 1 Helsingfors
- 2 Åbo eller Tammerfors
- 3 Annan stad eller köping
- 4 Landskommun

c. Inträffade detta ute på gatan, i en privat bostad, på restaurang, i trappuppgången, i fortskaffningsmedel eller någon annanstans?

- 1 Ute, på gatan
- 2 I privat bostad
- 3 Inne, i restaurang, i trappuppgång, i fortskaffningsmedel
- 4 På annan plats, var?

d. Anmälde ni det inträffade för polisen?

- 1 Anmälde
- 2 Polisen fick på annat sätt kännedom om saken
- 3 Anmälde icke

Utöver dessa ställdes år 1973 några preciserande tilläggsfrågor, som inte kan användas i jämförande avsikt eftersom de inte var med den föregående gången. Vardera gången kunde man dessutom använda de bakgrundsuppgifter som Gallup i dylika intervjuer alltid samlar om de tillfrågade.

4. *Urvalen*

Den population Gallup använder är avsedd att representera den i landet bosatta 15 år fyllda finskspråkiga befolkningen (Åland ingår inte i populationen). Proven tas på basen av en kommunstomme genom tillämpning av den sk. Demings zonurvalsmetod. Proven är delade enligt kommunens industrialiseringsgrad och det län den befinner sig i — varje kommun i vårt land kan enligt denna metod komma med i provet. Denna möjlighet accentueras dock genom kommunens invånarantal, så att kommuner med många genom invånare kommer med i provet med större sannolikhet än kommuner med lågt invånarantal. Proven tas skilt för varje intervjuomgång, varför det knappast finns många samma personer i proven från år 1970 och år 1973.

5. *Utförandet av intervjuerna*

Intervjuerna utförs i grupper om fyra personer med utnyttjande av ett sk. startadresssystem. Startpunkterna har tagits jämbördigt ur befolkningsregistret för de kommuner som är med i provet. Den första intervjun i varje grupp om fyra intervjuer har utförts i utgångsadressen, varifrån man har fortsatt till de matlag som ligger närmast utgångsadressen. Personerna väljs inte slumpvis, utan de bör uppfylla de speciella villkor beträffande kön och ålder som ingår i de urvalskort som distribueras till intervjuarna. För att få tag på personerna görs för var och en ett förnyat besök om man inte fått tag på honom första gången. Om också det andra försöket blir resultatlöst flyttar man till grannmatlaget.

För utförandet av intervjuerna använder sig Gallup av ett intervjuarnät som täcker hela landet och består av yrkesintervjuare. Intervjuarna har inte blivit speciellt skolade eller handledda för den fråga som nu behandlas. Frågorna om våld ställdes på samma gång som de normala marknadsundersökningsfrågor som fanns med på blanketten.

6. *Observationer rörande de använda provens specialkaraktär med tanke på forskningsuppgiften.*

I de prov som gjorts upp på ovan beskrivet sätt ingår i första hand jämngöra medelbefolkning. Personer som bor i anstalter (fängelser, ålderdomshem, sinnessjukhus) blir redan från början

utanför undersökningsklientelet och likaså naturligtvis bostadslösa. Inte heller torde där finnas med just någon representant för en viss mycket intressant grupp unga män, nämligen värnpliktiga. Personer som bor i internat och natthärbärgen har å sin sida en teoretisk möjlighet att komma med i klientelet, men i praktiken är det osannolikt att däri ingår dylika personer.

Jämnheten hos den intervjuade gruppen befrämjas ytterligare av den metod, som användes för att ersätta sådana personer som man av en eller annan orsak inte lyckas intervju. Om man på den till det ursprungliga provet hörande utgångsadressen inte påträffar någon eller av annan orsak icke får någon intervju, flyttar man till grannen. På så sätt fortsätter man tills intervjuaren fått sin kvot fylld. Proven lyckas alltså inte täcka specialgrupper som med tanke på våldsdåd är intressanta, och därför är det inte heller troligt, att man på detta sätt skulle få en alltigenom representativ bild av våldssituationen i hela landet. Däremot beskriver materialet situationen ur *medelmedborgarens perspektiv*. Detta gör de nu för handen varande resultaten på sätt och vis särskilt intressanta: man kan antaga att de belyser just precis „den vanliga medborgarens“ risker och hans uppfattning om dem och eventuella förändringar som inträffat i dem, och den alldagliga våldsdiskussionen har ofta utgått just från denna fråga.

Om de specialgrupperns förhållanden, som inte nås av denna undersökning borde man skaffa uppgifter genom andra undersökningar, som gäller just precis dessa och är noggrannare inriktade.

7. Problem rörande bortfallet

Det är svårt att fullständigt klarlägga andelen av bortfall i den nu begagnade metoden. Om man inte får tag på den som skall intervjuas eller om denna vägrar, ersättes han med någon annan person som man finner i grannskapet och som uppfyller de krav på ålder och kön som givits på urvalskortet. Slutresultatet är att man för att utföra fyra intervjuar ibland måste ringa på fyra och ibland på rentav fyrtyo dörrklockor.

På basen av de anteckningar som intervjuarna gör på de urvalskort de använder erhåller man något slag av uppgift om bortfallet. Av dem framgår för det första, att intervjuarna har fått kontakta i medeltal dubbelt så många personer som de har erhållit intervjuer. Vartannat försök är alltså resultatlös. Huvudorsaken till detta är att det på den givna adressen inte bor någon person som uppfyller urvalskortets krav; så förhåller det sig i ungefär hälften av fallen. De övriga misslyckandena beror enligt urvalskorten på, att a) personen inte påträffats trots förnyat

besök (ungefär en femtedel), b) ingen var hemma på ifrågavarande adress (ungefär hälften), c) den intervjuade vägrade (ungefär en fjärdedel), och d) annan orsak (t. ex. huset på ifrågavarande adress rivet, den intervjuade död o.s.v.). — Om man i detta fall vill beräkna svarsprocenten på ett vettigt sätt, borde detta göras så, att man inte beaktar de intervju försök, där inga personer som uppfyller urvalskortets krav på ålder och kön bor på ifrågavarande adress. När vi förfar på detta sätt erhåller vi både år 1970 och år 1973 svarsprocenten 75.

Allt som allt är det uppenbart att det också i denna undersökning är just bortfallet och inte övriga omständigheter i samband med provets sammansättning som är det största problem som hindrar generalisering av resultaten.

De bortblivna, som av olika skäl inte påträffats hemma, är med större sannolikhet män än kvinnor, unga än gamla och oftare stadsbor än landsbor. En dylik uppfattning får man på basen av de spridda tilläggsanmärkningar som intervjuarna gjort på urvalskorten (enligt Gallups representanters uppgift är svårigheterna störst i Helsingfors); samma uppfattning får man om man försöker föreställa sig hurudana människor det i medeltal är svårare att påträffa hemma. Med tanke på de resultat som gäller erfarenheten av våldshandlingar kan det vara av rentav stor betydelse, att huvuddelen (ungefär $\frac{2}{3}$) av dem, som man inte fick intervjuade, föll bort därför, att ingen varit hemma eller därför, att ifrågavarande person själv inte varit hemma. Det förefaller ganska uppenbart att upplevandet av våldshandlingar till stor del hänger samman med att man mer än vanligt rör sig utomhus på platser som är utsatta för våld samt i våldsamma sällskap. De personer, som Gallups intervjuare inte lyckas påträffa hemma, är sannolikt personer som oftare än vanligt fördriver sin tid just på ett sätt som är utsatt för våld. Det är troligt att de personer som förblivit ointervjuade oftare än andra skulle ha uppgivit att de upplevt sådana våldssituationer som efterfrågas.

Jämförbarheten mellan resultaten från år 1970 och 1973 påverkas emellertid knappast på dessa omständigheter: klientelen är likadana, undersökningarna har utförts på samma sätt och frågorna är desamma.

8. Svarens förhållande till verkligheten

På basen av tidigare erfarenheter får man inte genom intervjuerna fram alla de i fråga 1 avsedda fall som de intervjuade i verkligheten varit med om. *Glömska* har uppskattats som den största felfaktorn (jfr. Ennis 1967, 93—99; Hood och Sparks 1970, 30—32; Aromaa 1971, 4—6). Man kan uppräknas också

andra faktorer som förorsakar fel; åtminstone av olika orsaker inträffande hemlighållande och överdrift är dylika. Uppgivande av händelser som inträffat *före* den efterfrågade tidsperioden såsom inträffade under den i intervjun avsedda tiden (sk. telescoping-effekt) förefaller inte att i denna undersökning vara så allmänt som fallet varit i tidigare undersökningar (Ennis 1967, 94—95; Hood och Sparks 1970, 31—32). Detta kan möjligen bero på att denna undersökning gällde en relativt lång — två års — period.

Glömskan kan man naturligt tänka sig att inträffa som en funktion av tiden, gärningens grad av (objektiv) allvarlighet och den därtill hörande (subjektiva) förskräckelse, den efterfrågade sakens aktualitet samt förhållandet mellan offret och gärningsmannen. Lindriga fall glöms ganska snabbt, och likaså kan en av många händelser falla i glömska lättare än om den tillfrågade har varit med om en enda händelse. Det är också skäl att antaga, att trots att man i intervjufrågan uttryckligen underströk, att man avser dåd utförda av såväl bekanta som obekanta, så noteras inte bråk som inträffat med närliggande personer på samma sätt som angrepp av fullständigt okända.¹

9. *Det ur hela materialet uträknade grundresultatet angående möjligheterna att bli utsatt för våld under hela den efterfrågade två års perioden, 1970 och 1973.*

Tabell 1 uttrycker ett av grundresultaten av denna undersökning. I enlighet härmed var det relativa antalet händelser som de tillfrågade uppgav år 1973 mycket likt motsvarande antal tre år tidigare.

Tabell 2 är avsedd att komplettera den bild som erhållits av de föregående resultatens huvudriktning. Där granskas frågan ut-

Tabell 1. Hur många av de tillfrågade hade utsatts för de efterfrågade våldsdåden under de senaste två åren (om den tillfrågade nämnde flera fall bestämdes allvarlighetsgraden i enlighet med det allvarligaste fallet), 1970 och 1973 (%).

År	Våldets allvarlighetsgrad (fråga 1)									Sammanlagt	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	%	(N)
1970	85	4	4	3	2	1	1	1	0	100	(974)
1973	85	4	4	2	2	1	1	1	0	100	(2014)

¹) Vissa härtill hörande frågor har behandlats litet noggrannare i rapporten Aromaa 1974 a.

gående från hur många händelser *av olika nivå* de tillfrågade sammanlagt uppgav att de hade råkat ut för under den efterfrågade två års perioden. Det bör understrykas, att antalet händelser av olika nivå inte är det samma som antalet sammanlagt inträffade händelser, eftersom samma person kan ha utsatts för — och ibland också har utsatts för — flera våldsdåd på samma nivå, till exempel flera olika situationer där man blivit knuffad eller tillstött. På motsvarande sätt kan någon person i en och samma situation ha blivit utsatt för olika grader av våld. I själva verket förefaller det ganska klart, att så är fallet beträffande många fall av misshandel. En annan sak är, att de tillfrågade knappast alltför ofta har differentierat den situation de råkat ut för i enlighet med dess olika nyanser, utan har fäst huvuduppmärksamheten vid den totala skada som uppstått. Likväl har det bland de tillfrågade vardera året funnits flera sådana, som enligt egen uppgift blivit utsatta för ett enda våldsdåd, men som uppgiver att de den gången blivit både fasttagna, knuffade och hotade och också slagna, och att de härav blivit tillfogade skador, som krävt läkarvård.

I jämförelsen användes antalet händelser *på olika nivå* istället för det sammanlagda antalet händelser av den anledningen, att det i intervjuerna år 1970 inte särskilt frågades efter det sammanlagda antalet händelser som den tillfrågade utsatts för under två års perioden; trots att denna fråga tillfogades till 1973 års blankett, kan den naturligtvis inte användas i de jämförelser som göres med år 1970.

Tabell 2. På hur många av de i fråga 1 nämnda alternativen svarade de tillfrågade jakande, 1970 och 1973 (%).

År	Alternativens antal								Sammanlagt	
	0	1	2	3	4	5	6	7	%	(N)
1970	85	10	3	1	1	0	0	0	100	(974)
1973	85	11	2	1	1	0	0	—	100	(2014)

Man kan iakttaga en mycket liten skillnad mellan åren 1970 och 1973: 1970 års fördelning är en aning jämnare. När de 145 personer, som givit jakande svar år 1970 i sina svar nämnde i medeltal 1.6 fall på olika nivå var motsvarande siffra för de 304 personer som år 1973 anmält att de fallit offer för våldsdåd 1.5. Samtidigt kan man emellertid observera en sådan i annan riktning gående förändring mellan jämförelseåren, att (på basen av tabell 1) allvarlighetsgraden i medeltal för de våldshändelser som anmälts inträffade var. c. 2.8 år 1970 och c. 2.9 år 1973. Båda de observerade skillnaderna är ytterst små.

10. *Skillnader mellan resultaten för åren 1970 och 1973, som framgår i andelarna av tillfrågade som uppgivit att de fallit offer för våldsdåd enligt vissa vanliga bakgrundsfaktorer.*

a) *Reservationer*

På basen av de ovan erhållna grundresultaten är det sannolikt, att man inte heller vid en splittring av grupperna av tillfrågade enligt vissa bakgrundsegenskaper till mera homogena delgrupper kan vänta sig särskilt tydliga skillnader. Om den ökning på ungefär 18 procent som enligt polisstatistiken ägt rum i misshandelsbrottsligheten från år 1970 till år 1973 är faktisk och om den beskriver våldssituationen hos medelbefolkningen, borde denna undersökning ge vid handen en lika stor relativ ökning. De våldshandlingar som kommer in i polisstatistiken hör med säkerhet nästan undantagslöst till klasserna 4—7 i den skala som använts i fråga 1; lindrigare fall än dessa torde ytterst sällan ingå i polisstatistiken under rubriken misshandelsbrott. Om vi tar i beaktande endast de tillfrågade som ingår i klasserna 4—7 får vi deras andel av alla intervjuade till 4.0 % år 1970 och 4.6 % år 1973 — ökningen skulle alltså vara av 15 %:s storleksordning. Mätt med hela den i fråga 1 använda skalan kunde man ju inte observera någon som helst skillnad mellan jämförelseåren (1970: 14.9 % och 1973: 15.1 %; ökningen skulle vara ungefär en procent). Förändringar av denna storlek kan man emellertid inte ta på allvar: när man opererar med prov som är av den storlek som de här använda, rymmer de många gånger om inom gränserna för ett sannolikt slumpfel. En annan sak är ännu, att det inte är särskilt vettigt att räkna ut noggranna tillförlitlighetsgränser på grund av provens karaktär.

Med beaktande av dessa utgångspunkter bör man också godkänna det, att det inte är skäl att fästa särskilt stor uppmärksamhet vid små förändringar hos något enskilt procenttal. Man bör emellertid komma ihåg, att vi inte har några direkta erfarenheter, på basen av vilka de resultat som senare presenteras skulle kunna tolkas, eftersom dylika jämförelser inte har gjorts tidigare. Om man skulle ha längre tidsserier till förfogande skulle situationen naturligtvis vara en annan.

b) *Resultat*

I de resultat som presenteras i det följande har de tillfrågade jämförts på två sätt. För det första granskas hela skalan i fråga 1, alltså andelarna av de tillfrågade som uppgivit att de upplevt någon av våldsgaderna 1—8 i enlighet med olika indelningar enligt bakgrundsfaktorer. För det andra utförs en likadan jämförelse som gäller den relativa mängden av tillfrågade som uppgivit att de blivit åtminstone slagna (klasserna 4—7 i den begagnade skalan).

Tabell 3. Andel av befolkningen som uppgivit att de fallit offer för våldshandlingar enligt kön, 1970 och 1973 (%).

År	Män			Kvinnor		
	1—8	4—7	N	1—8	4—7	N
1970	18	6	487	12	2	487
1973	21	6	979	9	3	1035

1—8: hela skalan i fråga 1.

4—7: de våldsklasser som omfattade minst slag.

Enligt tabell 3 har andelarna av dem som uppgivit sig ha fallit offer för våldsdåd inte just förändrats från år 1970 till år 1973. Bland kvinnorna ser det vid beaktande av också de lindrigaste fallen ut som om det skulle ha skett en liten nedgång, och för männens del skönjes en lika stor ökning. En uppdelning enbart på basen av kön är emellertid ännu så grov, att det är skäl att sträva efter att samtidigt hålla konstant vissa andra egenskaper, som på basen av tidigare uppgifter klart påverkar offerprocenten. Den tillfrågades ålder har redan tidigare konstaterats vara av central betydelse i detta avseende.

Tabell 4. Andel av befolkningen som uppgivit att de fallit offer för våldshandlingar enligt ålder och kön, 1970 och 1973 (%).

Åldersgrupp	år	Män			Kvinnor		
		1—8	4—7 ¹⁾	N	1—8	4—7	N
15—21	1970	49	16	63	23	7	74
	1973	40	17	133	23	11	139
22—34	1970	21	9	146	17	3	115
	1973	26	9	304	9	3	309
35—49	1970	11	2	131	10	1	124
	1973	15	3	219	6	1	278
50—	1970	9	2	147	5	1	174
	1973	13	2	323	6	1	309

¹⁾ Se förklaringen vid tabell 3.

Också på basen av tabell 4 förefaller förändringarna ytterst små. I synnerhet de fall där man fallit offer för fall som omfattade åtminstone slag uppgavs under vardera jämförelseåret ganska precis lika många — i gruppen av unga kvinnor kan man iakttaga den synligaste ökningen från sju till elva procent. När

man tar i beaktande alla i fråga 1 begagnade allvarlighetsgrader, är skillnaderna något större, men också otydligare: några helt konsekventa förskjutningar förefaller inte att ha inträffat. Av *männen* uppgav de yngsta 1973 att de upplevt mindre våldshandlingar än år 1970, samtidigt som alla andra åldersgrupper uppvisar ökning i någon mån. Beträffande *kvinnorna* åter kan man konstatera, att för såväl den yngsta som den äldsta åldersgruppen resultaten vardera året var exakt samma, medan däremot av de kvinnor som tillhör de mittersta åldersgrupperna (22—49) färre uppgav sig ha upplevt våldsamma situationer år 1973 än år 1970.

I olika sammanhang har det framgått att vid sidan av ålder också bostadsorten har en klar inverkan på mängden av våldshandlingar. Tabell 5 differentierar de tillfrågade till en början på basen av kön och typ av bostadsort.

Tabell 5. Andel av befolkningen som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar enligt kön och bostadsort, 1970 och 1973 (%).

Bostadsort	År	Män			Kvinnor		
		1—8	4—7 ¹⁾	N	1—8	4—7	N
Städer och köpingar	1970	24	6	231	17	2	250
	1973	28	8	516	12	4	544
Landskommuner	1970	13	5	256	6	2	237
	1973	13	5	464	5	2	491

¹⁾ Se förklaringen vid tabell 3.

Det är enkelt att uppskatta de resultat som framgår på detta sätt: den ökning som man i olika sammanhang tidigare har haft på köpningar, berör de tillfrågade som bor i städer och köpningar. Beträffande de som är bosatta på landsbygden är resultatet precis det samma för vardera året; däremot uppgav de till stadsbefolkningen hörande mera våldsamheter än tidigare. Bland *stadsmännen* har det inträffat en ökning både på hela våldsskalan och i gruppen av de allvarligaste fallen. Beträffande *stadskvinnorna* är en ökning synlig endast i gruppen av gärningar som omfattar minst slag, och om hela skalan granskas, visar det sig att offerprocenten i denna delgrupp har sjunkit. Denna — liksom den i de tidigare tabellerna synliga — inkonsekvens i fördelningen av våldsdåd av olika grad utvisar följande: när man granskar hela den våldsskala som använts i fråga 1, är det uppenbart, att beträffande de fall som härrör sig till de lindrigaste klasserna, närmast till klasserna 1—3, kan tillfälliga faktorer i ganska hög grad inverka på slutresultatet. I varje fall

förefaller det klart, att uppgifterna om allvarligare former av våld är väsentligt tillförlitligare och stabilare än de resultat, som berör den begagnade skalan i hela dess vidd. I tabell 6 försöker man ytterligare precisera resultatet från föregående tabell genom att på en gång beakta kön, bostadsort och åldersgrupp.

Tabell 6. Andel av befolkningen som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar enligt kön, ålder och bostadsort, 1970 och 1973 (%).

Bostadsort	Ålder	År	Män			Kvinnor		
			1—8	4—7 ¹⁾	N	1—8	4—7	N
Städer och köpingar	15—34	1970	34	11	114	26	5	109
		1973	37	14	251	17	7	253
	35—	1970	14	3	117	10	1	141
		1973	21	3	265	10	1	291
Landskommuner	15—34	1970	24	12	95	10	4	80
		1973	22	8	187	9	4	195
	35—	1970	6	2	161	4	1	157
		1973	8	2	277	3	1	296

¹⁾ Se förklaringen vid tabell 3.

Inte heller nu lyckades vi avslöja några kännbara förändringar. Ökningen av andelen offer för allvarligare fall koncentreras enligt tabell 6 till yngre stadsbefolkning, lika mycket till män som kvinnor. På hela våldsskalan åter förekommer det ökning bland männen i städer, såväl för yngre som äldre. Det må åter understrykas, att inte heller dessa skillnader är stora.

Den år 1970 genomförda undersökningen utvisade också — kanske en aning förvånande — att den tillfrågades socialgrupp (i enlighet med en grov definition som utförts på basen av matlagets huvudmans yrke) hade en kraftig inverkan på de relativa antalen personer som uppgivit sig ha blivit offer för våldshandlingar. Andelen som uppgivit sig ha blivit offer för våldshandlingar var större bland tillfrågade ur de högre än ur de lägre socialgrupperna. Jordbrukarna åter anmälde minst offer för våldshandlingar, vilket knappast är förvånande. År 1973 var resultatet likadant. Dess bakgrund är troligen följande: medlemmarna av de högre socialgrupperna är kanske känsligare i förhållande till våldsamheter och fäster kanske större uppmärksamhet vid händelser, som är vana vid en viss hårdhänthet inte skulle bry sig så mycket om. Detta antagande kan delvis förklara det erhållna resultatet isynnerhet, när därtill fogas följande

observation, som baserar sig på en ytlig granskning av materialet från 1973 års undersökning: en betydande del av de uppgivna handlingarna var „brott mot gatufriden“, där kanske en person som blivit föremål för en begäran om pengar eller tobak uppfört sig drygt och blivit offer för hot, fasthållande eller någon gång till och med slag av den som framfört begäran. Till denna del skulle den iakttagana skillnaden mellan socialgrupper förefalla rentav mycket trolig — män under medelåldern som tillhör medelklassen är väl relativt bra och populära föremål för „bomning“. Det borde inte heller annars finnas någon motiverad orsak att försöka „förklara bort“ det erhållna resultatet. De verkliga offerprocenterna kan mycket väl vara speciellt höga i de övre socialgrupperna, åtminstone på den våldssektor, som täcks av Gallup-undersökningen.

Tabell 7. Andel av befolkningen som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar enligt kön och yrkesgrupp, 1970 och 1973 (%).

Yrkesgrupp	År	Män			Kvinnor		
		1—8	4—7 ¹⁾	N	1—8	4—7	N
Jordbrukare	1970	9	3	128	7	1	126
	1973	12	3	198	4	1	208
Arbetare	1970	19	7	214	11	3	234
	1973	21	7	492	9	3	507
Personer som utför intellektuellt arbete	1970	25	8	145	18	2	127
	1973	28	8	289	13	5	320

1) Se förklaringen vid tabell 3.

När man beaktar också de lindriga fallen, har för männens del en liten ökning skett i alla yrkesgrupper, och bland kvinnorna kan man iakttaga en motsvarande nedgång oberoende av yrkesgrupp. För de allvarligare gärningsklassernas del förefaller situationen åter praktiskt taget oförändrad i alla delgrupper i tabell 7.

Eftersom bostadsorten redan har konstaterats ha en mycket väsentlig betydelse för den sak som nu undersöks, har man i följande tabell preciserat resultatet av tabell 7 genom att ytterligare stabilisera typen av bostadsort.

Av tabell 8 framgår, att situationen år 1973 också med den här använda indelningen var mycket lik den år 1970. Den synligaste ökningen — och inte heller den stor — skulle ha inträffat i den grupp män som bor i städerna som räknas till intellektuellt arbetande. Det är inte värt att fästa stor uppmärksamhet vid sif-

Tabell 8. Andel av befolkningen som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar enligt kön, bostadsort och yrkesgrupp, 1970 och 1973 (%).

Bostads- ort	Yrkes- grupp ¹⁾	År	Män			Kvinnor		
			1—8	4—7 ²⁾	N	1—8	4—7	N
Städer och kö- pingar	Arbetare	1970	25	9	100	15	2	124
		1973	26	8	290	13	3	286
	Personer som utför intellek- tuellt arbete	1970	26	5	111	22	3	101
		1973	32	8	212	13	4	246
Lands- kom- muner	Jordbrukare	1970	10	4	108	6	1	101
		1973	11	3	184	5	1	196
	Arbetare	1970	13	4	114	6	3	110
		1973	14	6	202	4	1	221
Personer som utför intellek- tuellt arbete	1970	21	15	34	4	—	26	
	1973	17	6	78	11	7	74	

1). Jordbrukare som bor i städer och köpingar har på grund av de ytterst små antalen (1970: 20 män och 25 kvinnor; 1973: 14 män och 12 kvinnor) lämnats bort.

2). Se förklaringen vid tabell 3.

frorna för intellektuellt arbetande på landsbygden ty i 1970 års material fanns det ytterst få tillfrågade som hörde till denna grupp.

11. *Andelen av dem som under jämförelseåren uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar inom tre månader före inter- vjun*

I olika sammanhang har det konstaterats, att på minnet baserade svar som rör händelser som inträffat mer än tre månader tidigare på grund av närmast glömska kan bli ganska ofullständiga. Redan av denna anledning lönar det sig att undersöka, hur resultaten utformar sig, när man beaktar enbart de fall som är färskast i minnet. Denna överblick omfattar för 1970 års del de som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar och anmält att den senaste händelsen inträffat under oktober, november eller december år 1970. I materialet för år 1973 är åter motsvarande tidsgränser för de i november utförda intervjuernas del septem-

ber, oktober och november 1973 samt i intervjuerna från december oktober, november och december.

En begränsning som utförts på detta sätt ger emellertid som exakt medellängd för den medräknade tidsperioden en tid som är kortare än tre månader, nämligen ungefär $2\frac{1}{3}$ månad; orsaken härtill är helt enkelt den, att en viss månads intervjuer utförs under ifrågavarande månads första och tredje vecka och ingalunda i slutet av månaden. Denna anmärkning framförs närmast av den orsaken, att om man på basen av resultat som det redogöres för nedan önskar göra beräkningar för hela året, där andelen av glömska skulle vara möjligast liten, bör de erhållna talen multipliceras med ungefär fem och inte fyra, som man skulle kunna göra om undersökningsperioden skulle vara jämnt ett kvartal lång. Om man vill utföra en sådan uträkning är det på sin plats med en varning: risken att falla offer för våldshandlingar har inte fördelats närmelsesvis jämnt på hela befolkningen och riskerna har också kunnat konstateras vara till sin karaktär kumulativa. Av denna anledning är uppskattningar som uppgjorts enligt enkel multiplikation ovillkorligen missvisande i samma mån som riskernas fördelning är ojämn och risken till sin karaktär är kumulativ. Till den närmast föregående tiden placerar sig relativt sett den största delen av de uppgivna våldshandlingarna. Den förkortning av tidsperioden som har använts minskar likväl antalet tillfrågade som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar till den grad, att man i följande analys inte längre har granskat de allvarligare gärningsklasserna (4—7) skilt för sig, utan man begränsar sig enbart till en jämförelse av de personer, som svarat positivt på vilken del av fråga 1 som helst.

Tabell 9 beskriver för det första andelarna enligt kön av dem som blivit offer för någon grad av våld.

Också detta resultat tyder på, att om det avslöjas ökning från år 1970 till år 1973 i de fortsatta jämförelserna, så skulle denna gälla närmast männen; i kvinnornas grupp är andelen av dem som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar år 1973 rentav något mindre än år 1970 (jämför tabell 3).

Tabell 9. Andel av befolkningen som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar inom tre månader före intervjuen enligt kön, 1970 och 1973 (%).

År	Män	N	Kvinnor	N
1970	6	487	5	487
1973	7	979	3	1035

Tabell 10. Andel av befolkningen som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar inom tre månader före intervjun enligt kön och åldersgrupp, 1970 och 1973 (%).

Åldersgrupp	År	Män	N	Kvinnor	N
15—21	1970	24	63	15	74
	1973	14	133	9	139
22—34	1970	5	146	6	115
	1973	9	304	2	309
35—49	1970	3	131	4	124
	1973	5	219	1	278
50—	1970	1	147	2	174
	1973	3	323	3	309

Tabell 10 förtydligar resultaten så, att där utöver könet beaktats också den tillfrågades ålder.

I den yngsta åldersgruppen skulle det i enlighet härmed ha inträffat en tydlig nedgång såväl bland män som kvinnor. Där emot kan för männens del en liten ökning iakttagas i alla utom den yngsta åldersgruppen. Bland kvinnorna kan man iakttaga en svag nedgång i alla utom den äldsta gruppen.

Beaktande av bostadsorten preciserar resultatet ytterligare.

Tabell 11. Andel av befolkningen som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar inom tre månader före intervjun enligt kön, åldersgrupp och bostadsort, 1970 och 1973 (%).

Bostadsort	Åldersgrupp	År	Män	N	Kvinnor	N
Städer och köpingar	15—34	1970	11	114	12	109
		1973	13	251	6	253
	35—	1970	4	117	4	141
		1973	5	265	2	291
Landskommuner	15—34	1970	11	95	6	80
		1973	6	187	2	195
	35—	1970	—	161	1	157
		1973	2	277	2	296

Ur tabellen finder man knappast tal som tyder på en ökning av våldshandlingarna. Däremot förefaller det rentav att ha inträffat en minskning bland kvinnorna och på landsbygden. Om man på basen av de små skillnader som kan skönjas i tabellen överhuvudtaget kan säga något om ökningen, skulle man närmast stanna för den slutsatsen, att de förändringar som iakttagits i gruppen män i städer går i samma riktning som de som framgått av den ovan utförda analysen: bland dem kan man möjligen utvisa en liten ökning (jfr tabell 6).

I tabell 12 övergår man til jämförelser enligt yrkesgrupp.

Tabell 12. Andel av befolkningen som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar inom tre månader före intervjun enligt kön och yrkesgrupp, 1970 och 1973 (%).

Yrkesgrupp	År	Män	N	Kvinnor	N
Jordbrukare	1970	2	128	2	126
	1973	3	198	1	208
Arbetare	1970	7	214	5	234
	1973	6	492	2	507
Personer som utför intellektuellt arbete	1970	6	145	9	127
	1973	9	289	5	320

De resultat som ovan gällde hela den efterfrågade två års perioden upprepas också i denna jämförelse — om också inte särskilt tydligt (jfr tabell 7). Bland kvinnorna har det i alla yrkesgrupper skett en liten nedgång, och för männens del tycks det ha skett en ökning endast i gruppen av intellektuellt arbetande. I beaktande av materialets storlek är skillnaderna inte särskilt stora, men i varje fall tyder de huvudsakligen på en utveckling i samma riktning som resultaten för hela två års perioden.

I tabell 13 granskas förutom kön och yrkesgrupp även typen av bostadsort. Också vid denna granskning avslöjas, att den ringa ökning, som sammanlagt förefaller att ha skett, har koncentrerats på de män, som bor i städer och klassificerats som intellektuellt arbetande.

Som totalresultat av denna specialgranskning av en tre månaders tidsperiod får man sålunda, att de resultat som man ovan erhållit för hela den undersökta två års perioden i stort sett blir bekräftade.

Tabell 13. Andel av befolkningen som uppgivit sig ha fallit offer för våldshandlingar inom tre månader före intervjun enligt kön, bostadsort och yrkesgrupp, 1970 och 1973 (%).

Bostads- ort	Yrkesgrupp ¹⁾	År	Män	N	Kvinnor	N
Städer och kö- pingar	Arbetare	1970	10	100	6	124
		1973	8	290	3	286
	Personer som utför intellek- tuellt arbete	1970	6	111	10	101
		1973	10	212	5	246
Lands- kom- muner	Jordbrukare	1970	2	108	2	101
		1973	3	184	2	196
	Arbetare	1970	5	114	4	110
		1973	4	202	1	221
Personer som utför intellek- tuellt arbete	1970	6	34	4	26	
	1973	6	78	4	74	

¹⁾ se fotnot ¹⁾ i tabell 8.

11. *Sammandrag*

Till sina huvuddrag är resultaten från år 1970 och 1973 ytterst likadana. Totalresultatet av de relativa antalen intervjuade som uppgivit sig ha fallit offer för något slag av våldshandlingar tyder på, att våldsklimatet för den del av befolkningen som proven representerar har bevarats ganska oförändrat under den undersökta tre års perioden. Små förändringar åt olika håll kan där- emot iakttagas när proven fördelas enligt vissa bakgrundsegen- skaper, som redan i tidigare undersökningarna står i ett klart samband till anmälan om att man fallit offer för våldshandlingar. I stora drag förefaller det sålunda, som om det bland intellek- tuellt arbetande män i städer blivit något allmänare att falla offer för våldshandlingar. Detta resultat stämmer såväl när man granskar „våld“ i hela den omfattning, som definierades av de alternativ som ingick i fråga 1 som då man begränsar sig till att jämföra situationen för utvecklingen av allvarigare händelser, när man alltså tar i beaktande endast sådana fall, där den tillfrå- gade fallit offer för åtminstone slag (punkterna 4—7 i fråga 1). Det må understrykas att de våldsfall som behandlas av denna undersökning straffrättsligt bedömda är nästan uteslutande lind- rig misshandel eller ännu lindrigare dåd.

Det är emellertid inte helt motiverat att tolka resultatet som om våldssituationen inte alls skulle ha förändrats från år 1970 till år 1973. Snarare förefaller det som om situationen på landsbygden skulle vara i stort sett oförändrad eller kanske rentav en aning lugnare medan det samtidigt skulle ha inträffat ökning i städerna. Ökningen riktar sig mot sådana befolkningsgrupper där offerprocenterna var höga redan tidigare.

Även om de iakttagna förändringarna i allmänhet är små, kan det vara skäl att stanna upp för att bedöma betydelsen av dem: i synnerhet iakttagelsen enligt vilken ökningen klarast har riktat sig mot yngre intellektuellt arbetande män i städer skulle kunna tyda på att gatubilden i synnerhet i våra största städer håller på att bli mindre fredlig.

En annan omständighet, på grund av vilken denna tolkning inte borde avvisas för lätt, är den, att vi till vårt förfogande i själva verket inte har några sådana värderingsgrunder, på basen av vilka det skulle vara möjligt att dra slutsatser av betydelsen av olika skillnader som iakttagits mellan åren 1970 och 1973. Innan den nu påbörjade tidsserien fortsättes med åtminstone en intervju-undersökning till är det så klart inte lätt att sluta sig ens till om de iakttagna skillnaderna bör anses stora eller små.

De här behandlade intervju-undersökningarna mätte *offerprocenter och inte direkt riskerna att falla offer*. Resultat rörande inträffade förändringar i offerprocenterna kan man använda som uppskattningar av förändringar av riskerna endast i det fall, att vi antar, att inga väsentliga förändringar inträffat i nivån och fördelningen av möjligheterna att bli offer från år 1970 till 1973. — Om människorna till exempel helt och hållet skulle ha upphört att röra sig ute på kvällen eller ändrat sina vanor på något annat sätt, som skulle ha betydelse med tanke på tillfällena till att bli offer, borde resultaten av våra undersökningar onekligen tolkas på ett annat sätt än om dylika förändringar inte inträffat. Eftersom vi inte i detta sammanhang har mätt eventuella förändringar i befolkningens beteende som kunde ha betydelse i detta avseende, kan det inte sägas nånting mera exakt om detta problem. Det, som man kan säga är, att om vi vill dra slutsatser om förändringar av risker, är detta tillåtet enbart, om människorna inte har ändrat sina vanor från år 1970 till 1973. Om vi däremot nöjer oss med slutledningar endast rörande utvecklingen av offerprocenterna saknar detta problem betydelse. Med tanke på kompetenta slutledningar rörande utvecklingen av risker skulle det otvivelaktligen vara skäl att i kommande dylika undersökningar sträva efter att klarlägga detta problem på ett tillfredsställande sätt.

Tidigare har det i flera sammanhang påpekats, att offerrisken fördelas starkt kumulativt. När förhållandet är detta redan i den

intervjuade tämligen färglösa befolkning, som representerar medelkonsumenten, kan man antaga, att kumulationen är minst lika klar i specialgrupper som är speciellt utsatta för våld. Ökningen av våldstätheten skulle alltså synas allra kraftigast just i sådana befolkningsgrupper, som det nu undersökta provet inte beskriver.

Eftersom det finns skäl att misstänka, att till exempel de fall som syns i polisstatistiken till stor del härstammar just ur dylika specialgruppers erfarenhetssfär, kan de nu erhållna resultaten peka också i den riktningen, att den ökning som syns i statistiken mycket väl kan vara verklig, men att den inte i lika hög grad har berört medelbefolkningen som nämnda kvantitativt ganska små specialgrupper.

Kauko Aromaa.

LITTERATUR

- Kauko Aromaa*: Arkipäivän väkivaltaa Suomessa (Vardagsvåld i Finland). Kriminologiska forskningsinstitutet, Serie M: 11. Helsingfors 1971 (stencil).
- Kauko Aromaa*: Väkivaltamme (Vårt våld). Kriminologiska forskningsinstitutet, Serie A: 3. Helsinki 1972.
- Kauko Aromaa*: Victimisation to Violence: A Gallup Survey. International Journal of Criminology and Penology, 1974, Vol. 2, Nr. 4, s. 333—346.
- Kauko Aromaa*: The Replication of A Survey on Victimization to Violence. Institute of Criminology, Series M: 36. Helsinki 1974a (stencil).
- Kauko Aromaa*: Our Violence: Scandinavian Studies in Criminology, Vol. 5. Oslo: Universitetsforlaget 1974 b, s. 35—46.
- Philip H. Ennis*: Criminal Victimization in the United States: A Report of a National Survey. National Opinion Research Center, University of Chicago, May, 1967. Field Surveys II — A report of a research study submitted to The President's Commission On Law Enforcement And Administration Of Justice.
- Ragnar Hauge & Preben Wolf*: Criminal Violence in Three Scandinavian Countries. Scandinavian Studies in Criminology, Vol. 5. Oslo: Universitetsforlaget 1974, s. 25—33.
- Roger Hood & Richard Sparks*: Key Issues in Criminology. London: Weidenfeld and Nicholson, 1970.
- Finlands officiella statistik XXIII A 107—109. Brottslighet som kommit till polisens kännedom 1970—1972, samt preliminära uppgifter för år 1973.
- Preben Wolf*: Skader og tab forvoldt ved kriminelle handlinger. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 61, 1/1973, s. 85—110.